

УДК 811.161.2'373.23(477.81)

Світлана Шийка

ORCID 0000-0002-8138-7205

ЕВОЛЮЦІЯ ПРИЗВИЩ ІЗ СУФІКСОМ -ИК (-ІК) < *-ІКЪ НА ЛОКАЛЬНО БЛИЗЬКИХ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню особливостей еволюції прізвищ із суфіксом -ик (пол. -ik) < *-ikъ на локально близьких українсько-польських територіях. Уточнено генезу, функції, словотворчі особливості і поширеність антропонімного форманта -ик (-ik) < *-ikъ, спроєктовано зазначене на еволюцію розвитку прізвищ історичних Рівненщини, Холмищини і сучасного Люблінського воєводства.

Зазначається, що український антропонімний формант -ик має давнє походження і морфологічний відповідник -ik в польській та в інших слов'янських мовах. Генеза його розвивається від -ик < *-ikъ < *-iko < *-ko. У праслов'янський період наросток активно використовувався при творенні демінутивних і гіпокористичних позначень та субстантивованих прикметників, в історичний час – для творення похідних загальних назв осіб, деривації і поширення первинних непохідних основ, зменшувально-пестливих форм імен, індивідуальних прізвиськ і прізвищ. В антропонімах простий афікс і його ускладнені варіанти виступають як поліфункціональні морфеми, реалізують демінутивну та патронімічну функції. В еволюційному розвитку прізвищевих систем історичної Рівненщини та східних прикордонних територій Республіки Польща суфікси -ик і, відповідно, -ik проявляють достатньо високу продуктивність та різноаспектну лінгвістичну схожість і синхронність. Твірними основами прізвищ виступають особові імена та індивідуальні прізвиська, загальні іменники зі значенням «особа – носій предметної ознаки», прикметники на позначення «особи – носія певної атрибутивної ознаки», агентивні назви за ознакою «особа – виконавець певної дії або функції».

Дослідження засвідчило тематичну спрямованість творчих зусиль українських і польських вчених-ономастів, синхронізацію теоретичного і

прикладного антропонімного матеріалу локально близьких територій України і Польщі, що в перспективі може послужити для вибудовування цілісної слов'янської системи антропонімічних знань.

Ключові слова: еволюція прізвищ, прізвище, Рівненщина, суфікс, формант, Холмищина, Люблінське воєводство.

Інформація про автора: Шийка Світлана Володимирівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри журналістики та українознавства Національного університету водного господарства та природокористування.

Електронна адреса: svitlanashyuka@ukr.net

Svitlana Shyika

EVOLUTION OF SURNAMES WITH THE SUFFIX -ИК (-IK) < *-ИКЪ IN LOCALLY CLOSE UKRAINIAN-POLISH TERRITORIES

Abstract. The article is devoted to the study of the features of the evolution of surnames with the suffix -ик (pol. -ik) < *-ikъ in locally close Ukrainian-Polish territories. The genesis, functions, word-forming features and prevalence of the anthroponymic formant -ик (-ik) < *-ikъ are specified, the indicated is projected on the evolution of the development of surnames of the historical Rivne region, Kholm region and modern Lublin Voivodeship.

It is noted that the Ukrainian anthroponymic formant -ик has an ancient origin and a morphological counterpart -ik in Polish and other Slavic languages. Its genesis develops from -ик < *-ikъ < *-iko < *-ko. In the Proto-Slavic period, the affix was actively used in the creation of diminutive and hypocoristic designations and substantivized adjectives, in historical times – for the creation of derived common names of persons, the derivation and distribution of primary non-derivative bases, diminutive-patronizing forms of names, individual nicknames and surnames. In anthroponyms, the simple affix and its complicated variants act as polyfunctional morphemes, implementing diminutive and patronymic functions. In the evolutionary development of surname systems of the historical Rivne region and the eastern border territories of the Republic of Poland, the suffixes -ик and, accordingly, -ik demonstrate a sufficiently high productivity and multi-faceted linguistic similarity and synchronicity. The formative bases of surnames are personal names and individual nicknames, common nouns with the meaning “person – bearer of an objective

feature”, adjectives to denote “person – bearer of a certain attributive feature”, agentive names on the basis of “person – performer of a certain action or function”.

The study has shown the thematic orientation of the creative efforts of Ukrainian and Polish onomastic scientists, the synchronization of theoretical and applied anthroponymic material of locally close territories of Ukraine and Poland, which in the future can serve to build a holistic Slavic system of anthroponymic knowledge.

Key words: evolution of surnames, surname, Rivne region, suffix, formant, Kholm region, Lublin Voivodeship.

Information about author: Svitlana Shyika, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Journalism and Ukrainian Studies of the National University of Water Management and Environmental Management.

E-mail: svitlanashyyka@ukr.net

Svitlana Shyika

EWOLUCJA NAZWISK Z SUFIKSEM *-IK* (*-IK*) < **-IKʔ* NA LOKALNYCH BLISKICH TERYTORIACH UKRAIŃSKO-POLSKICH

Abstrakt. Artykuł poświęcony jest badaniu cech ewolucji nazwisk z sufiksem *-uk* (pol. *-ik*) < **-ikʔ* na lokalnie bliskich terenach ukraińsko-polskich. Określono genezę, funkcje, cechy słowotwórcze i rozpowszechnienie formantu antroponimicznego *-uk* (*-ik*) < **-ikʔ*, co zostało przeniesione na ewolucję rozwoju nazwisk historycznego regionu rówieńskiego, regionu chełmskiego i współczesnego województwa lubelskiego.

Zwrócono uwagę, że ukraiński formant antroponimiczny *-uk* ma starożytne pochodzenie i morfologiczny odpowiednik *-ik* w języku polskim i innych językach słowiańskich. Jego geneza rozwija się z *-uk* < **-ikʔ* < **-iko* < **-ko*. W okresie prastłowiańskim afiks był aktywnie używany przy tworzeniu deminutywnych i hipokorystycznych określeń oraz rzeczowników rzeczownikowych, w czasach historycznych – do tworzenia pochodnych nazw pospolitych osób, derywacji i dystrybucji pierwotnych niederywatywnych baz, deminutywno-patronizacyjnych form imion, indywidualnych przezwisk i nazwisk. W antroponimach prosty afiks i jego skomplikowane warianty działają jako polifunkcyjne morfemy, realizując funkcje deminutywne i patronimiczne. W ewolucyjnym rozwoju systemów nazwisk historycznego regionu rówieńskiego i wschodnich terenów granicznych Rzeczypospolitej Polskiej przyrostki *-uk* i, odpowiednio, *-ik* wykazują wystarczająco

wysoką produktywność i wieloaspektowe podobieństwo i synchroniczność językową. Podstawami formacyjnymi nazwisk są imiona osobowe i indywidualne przezviska, rzeczowniki pospolite o znaczeniu „osoba – nosiciel cechy obiektywnej”, przymiotniki oznaczające „osoba – nosiciel pewnej cechy atrybutywnej”, nazwy sprawcze na podstawie „osoba – wykonawca pewnej czynności lub funkcji”.

Badanie wykazało tematyczną orientację twórczych wysiłków ukraińskich i polskich naukowców onomastycznych, synchronizację teoretycznego i stosowanego materiału antroponimicznego lokalnie bliskich terytoriów Ukrainy i Polski, co w przyszłości może posłużyć do zbudowania całościowego słowiańskiego systemu wiedzy antroponimicznej.

Słowa kluczowe: ewolucja nazwisk, nazwisko, obwód rówieński, sufiks, formant, obwód chełmski, województwo lubelskie.

Nota o autorze: Svitlana Shyika, kandydat nauk filologicznych, profesor nadzwyczajny, profesor nadzwyczajny Katedry Dziennikarstwa i Studiów Ukraińskich Narodowego Uniwersytetu Gospodarki Wodnej i Zarządzania Środowiskiem

E-mail: svitlanashyika@ukr.net

Постановка проблеми. Вивчення міжнаціональних локально близьких прізвищевих систем важливе для вибудовування історичної антропоніміки як цілісної наукової системи і розпочинається з нагромадження фактичного матеріалу та його аналізу в межах окремих тематичних груп. Однією з таких груп є система прізвищ із суфіксом *-ик* в українській і відповідно *-ik* в польській мовах. Характерна особливість окреслених власних назв пов'язана із прізвищотворчими особливостями афіксів і вибраною локацією, зокрема: територією Рівненщини, Холмщини і Люблінського воєводства – історичних слов'янських земель з незначною міграцією населення і збереженою лінгвістичною автентикою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження базується на узагальнених наукових висновках слов'янських лінгвістів С. Бевзенка [1], Р. Марчиняк-Фірадзи [15], А. Мейє [16], Ю. Редька [5], Ф. Славського [20], результатах регіональних розвідок І. Митник [17], П. Чучки [10], К. Сковронек [19] та ін. Прикладним матеріалом для аналізу і зіставлення послужили антропоніми, вилучені з історичних джерел, антропонімних словників, відомостей інтернет-мережі.

Мета статті – дослідити особливості еволюції прізвищ із суфіксом *-ик* (пол. *-ik*) < **-ikъ* на локально близьких українсько-польських територіях. Мета реалізується шляхом виконання таких завдань: уточнити генезу, функції, словотворчі особливості і поширеність антропонімних формантів *-ик* (*-ik*) < **-ikъ*, спроектувати зазначене на еволюцію розвитку прізвищ історичних Рівненщини, Холмщини і сучасного Люблінського воєводства, використавши для цього регіональний ономастичний матеріал, вилучений із доступної джерельної бази і класифікований за особливостями твірних основ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Антропонімний формант *-ик* (*-ik*) має давнє походження і морфологічні відповідники в слов'янських мовах. Український вчений-лінгвіст С. Бевзенко відносить цей суфікс до спільнослов'янських за генезою, а інший мовознавець О. Царук наголошує на характерності його для антської мовної підгрупи [1, с. 110; 9, с. 237]. Польська дослідниця Р. Марчиняк-Фірадза зазначає, що формант *-ik* походить від праслов'янського **-ikъ* і є одним з найпоширеніших слов'янських суфіксів [15, с. 115]. Витоки його сягають доісторичної давнини Як стверджує французький мовознавець А. Мейє, короткі і малозначущі праїндоевропейські суфікси в процесі лінгвістичної еволюції заміщалися новими утвореннями з більш довгими і зрозумілими елементами, зокрема шляхом аглютинації [16, с. 342]. Так, доєднуючись до іменних основ на *-й*, *-ї*, продуктивний індоєвропейський суфікс **-ko* з елементом *-k-* поглинав їх, утворюючи формант **-iko*. Згодом в результаті морфологічної абсорбції кінцевий звук *-o-* відійшов до складу флексії і сформувався **-ikъ* < **-iko*. Приклади демінутивних і гіпокористичних утворень та субстантивованих прикметників з **-ikъ* наведено німецькими лінгвістами К. Бругманом і Б. Дельбрюком: *zlatikъ* < *zlatъ*, *novik* < *novъ*, *dómik*, *kárlík*, *bacík*, *bucík*, *Volík* < *Vol*, *Vladík* < *Vlad* та ін. [13, с. 497] та польським славістом Ф. Славським: *bratikъ* < *bratъ*, *bobikъ* < *bobъ*, *listikъ* < *listъ*, *bělikъ* < *bělъ*, *bystríkъ* < *bystrъ* та ін. [20, с. 90].

Із часом суфікс *-ик* < **-ikъ* активно використовувався для творення похідних загальних назв осіб, доєднуючись до іменникових: *вулик*, *городик*, *ключик*, *москалик*, *технік*, прикметникових: *білик*, *духовник*,

молодик, праведник, старик, числівникових: четверик, п'ятерик, шестерик, семерик основ. Серед прикладів є також польські віддієслівні діалектні форми: *chwalik* < *chwalić się*, *łazik* < *łazić*, *zębalić* < *zębalić* [15, с. 116]. Важливою роллю аналізованого афікса була деривація і поширення первинних непохідних основ. Продуктивними засобами формування нових словотвірних типів стали вторинні суфікси, які виникли на базі основного *-ик* < **-ikъ*: *-ник* (а також його варіанти: *-альник*, *-ильник*, *-ільник*, *-льник*, *-івник*, *-овник*), *-овик*, *-чик*, *-щик* тощо. Найбільшу словотворчу активність проявляє формант *-ник* < *-ън-икъ* < *-ън-ikъ*, пор. історичні назви: *rudъnikъ*, *besѣdъnikъ*, *kurъnikъ*, *pajъtъnikъ*, *blodъnikъ* [20, с. 90], *namъstnikъ*, *namъstnik*, *namѣstnikъ*, *namisъnik*, *namasnik*, **poroучnikъ*, *poručník*, **urađnikъ*, **ouřednikъ*, *ouřednik* [7, с. 19, 199, 481] і сучасні: *мельник*, *різник*, *рахівник*, *сотник*, *мрійник* та ін. [1, с. 110-111].

Інше, на наш погляд, вторинне, але назвичайно важливе для суспільної соціалізації, призначення морфологічного форманта *-ик* < **-ikъ* і його варіантів полягає у творенні власних особових імен та обслуговуванні основних антропонімних форм іменування конкретних людей. Згадані вище загальні назви осіб, зменшувально-пестливі форми імен, напр. українські: *Дмитрик*, *Карник*, *Останик*, польські: *Albercik*, *Janik*, *Karlik*, патронімічні чи генесіонімічні прізвиська типу: *Громик* син Грома, *Петрик* внук Петра, (пор. *Anglik* 'родом з Англії' [14, с. 10]) та інші антропоніми на певному діахронічному рівні могли потенційно послужити основою для формування прізвищевих назв чи прізвищ. В іменуванні перших носіїв могла відбиватися демінутивна чи антропонімічна семантика, проте, з часом, особливо після юридичної кодифікації прізвищ вона зникла і власні назви трансформувалися в асемантичні формальні лексичні одиниці. Вивчення їх дозволяє дослідити загальні тенденції розвитку прізвищевих систем, однак, тільки загальнослов'янські і національні ономастичні розвідки і джерела та долучений обширний регіональний антропонімний матеріал уможливило з достатньою долею ймовірності проявити світло на автентичні витоки, ареал поширення та ін. історичних і сучасних прізвищ.

У цьому аспекті варто підкреслити надзвичайно важливе значення фіксації й обговорення мовного походження найдавніших польських прізвищ, проведене З. Ковалік-Калетою, Л. Дачевич та Б. Рашевською-Журек. Прізвищеві назви з суфіксом *-ik* < **-ikъ* зафіксовані авторами, починаючи з ХІІІ ст.: (1289) **Bielik** (одна з перших засвідчених власних назв, ймовірно, виникла в результаті антропонімізації субстантивованого псл. **bēlikъ* – похідного із суфіксом **-ikъ* від прикметника **bēlъ* [11, с. 66] й еволюціонувала до сучасних (1913) **Билыкъ-Новацкій Терентій Фаистовичъ** [3, с. 855], **Білик** [8], **Bielik** [19]), (1422) **Czudnik**, (1419) **Gamlík**, (1204) **Golik**, (1438) **Janik**, (1444) **Kaletnik**, (1471) **Kobik**, **Kubik** [14, с. 15, 31, 44, 49, 62, 68]. На території історичної Рівненщини нами засвідчена прізвищева назва з *-ик* під 1481 роком: *пан Игнат Боровик* [12, с. 77]. Аналіз джерельної бази дозволяє виділити два періоди продуктивності аналізованих афіксів у творенні прізвищевих назв. Перший з них охоплює ХV–ХVІ ст. В Описах Острожчини цього періоду виявлено близько сотні випадків використання прізвищевих назв із суфіксом *-ик* [4]. Приблизно така ж кількість лексичних одиниць із наростком *-ik* зафіксована в історико-етимологічному словнику антропонімів Хелмської землі за авторством І. Митник [17]. Другий період активності синхронізується з початком юридичної формалізації прізвищ і триває дотепер. Зауважимо, що якщо історичні прізвищеві назви Рівненщини до ХІХ ст. включно із суфіксом *-ик* становлять близько 3% від загальної кількості (пор. відсоток прізвищ українських міщан і селян Хелмської землі у ХVІІ ст. із суфіксом *-ук/-ik* відповідно: 2,8% і 4,4%, польських із суфіксом *-ik*, *-czyk*: 2,7% і 5,5% [17, с. 207, 213]), то сучасні – 4,8%, що гармонізується із показниками суміжних українських територій [5, с. 204]. В онлайн-словнику сучасних прізвищ в Польщі 858 назв із 30 тис. загальної кількості закінчуються на *-ik*, з яких близько двох з половиною відсотків правдоподібно є морфологічними утвореннями [19].

Аналізуючи твірні основи регіональних рівненських прізвищ із суфіксом *-ик* (*-ik*) у співставленні з польськими відповідниками, засвідченими на території історичної Холмщини і сучасного Люблінського воєводства, до якого входить Хелмський повіт, треба враховувати особливості їх антропонімізації, а саме: утворення власних назв

відбулося шляхом лексико-семантичного переосмислення імен і загальних назв, в яких уже присутній афікс, чи є наслідком морфологічного способу творення. Часто, як зазначає П. Чучка, з категоричністю особливо стосовно відіменних прізвищ визначити це однозначно важко [10, с. 316]. Надалі заглиблення у розуміння суті проблематики ставить запитання про семантику (зменшено-пестливу чи патронімно-посесивну) первинної прізвищевої назви і, відповідно, функціональну роль (демінітивну чи патронімічну) формувального суфікса. До лексико-семантичного способу творення прізвищ від демінутивних основ схиляється Ю. Редько [5, с. 128-130]. З обережністю, на основі досліджень польської антропонімії Я. Бистрона, Б. Ліндерта та ін. і багатого закарпатського ономастичного матеріалу, долучає функцію патронімічності наростків *-ик*, *-чик* до формування, зокрема, прізвищ від прізвиськ П. Чучка [10, с. 316]. Сміливим інноваційним кроком, побудованим на демократичному множинному підході до пояснення сучасних прізвищ з урахуванням багатофункціональності аналізованого суфікса, ми вважаємо результати дослідження польських вчених Б. Чопек-Копчух, Г. Гурни, М. Магда-Чекай, О. Палінчук-Дудек, К. Сковронек, Е. Супрановіч, які оприлюднені у словникових статтях «Internetowy słownik nazwisk w Polsce». Наведемо приклад однієї з них: «*Sokol-ik < n. os. Sokół, z suf. -ik w funkcji patronimicznej lub niederywowane Sokolik < ap. Sokolik*» [19].

Поліфункціональний характер антропонічного форманта *-ик < *-ikъ* яскраво проявляється у творенні відіменних прізвищ. Наприклад, власну назву першоносія **Борик** можна розглядати як лексико-семантичне утворення з демінутивним суфіксом, яке передає як значення «малий Борис», так і морфологічну форму з посесивно-патронімічним наростком із значенням «Борисів син». Серед прізвищ Рівненщини, які утворені від зменшено-пестливих варіантів особових імен виділимо: (1913) *Михасикъ* [3, с. 875], **Борик**, **Ваник**, **Василик**, **Вітик**, **Власик**, **Гриник**, **Грицик**, **Дмитрик**, **Кузьмик**, **Лаврик**, **Марусик**, **Михайлик**, **Михасик**, **Остатик**, **Опанасик**, **Павлик**, **Петрик**, **Процик**, **Тимошик**, **Федик**, **Хомик**, **Яцик** [8]. Численна група відіменних холмських прізвищ XVII ст. на *-ик < *-ikъ* репрезенто-

вана у словнику І. Митник: (1647) *Stanisław Antonik*, (1652) *Paulus Weresczynski Bartosik*, (1624) *Łukasz Danilik*, (1659) *Szymon Fedik*, (1605) *Siemko Hacik*, (1652) *Aleksander Hannik*, (1685) *Aleksander Haik*, *Andreas Hennik*, (1624) *Laurentius Haponik*, (1636) *Matwiew Harasimik*, (1652) *Nicolaus Weresczynski Jurasik*, (1685) *Petrus Karpik*, (1614) *Mikołai Kuźmik*, (1637) *Szawka Martynik*, (1631) *Oleksi Marinik*, (1623) *Paulus Michalik*, (1614) *Jan Omelanik*, (1636) *Ochrim Romanik*, (1636) *Chwet Wakulik* [18], сучасних, з території Люблінського воєводства, в інтернет-словнику: *Abramik*, *Bogdanik*, *Bonik*, *Francik*, *Galusik*, *Jakubik*, *Janik*, *Jasik*, *Jonik*, *Kazik*, *Łukasik*, *Matusik*, *Michalik*, *Michnik*, *Oleksik*, *Pawlik*, *Pietrasik*, *Romanik*, *Stasik*, *Tomasik* та ін. [19].

Систематизацію інших відапелятивних й відантропонімних назв зручно здійснити за методикою словотвірних моделей, яка передбачає додавання форманта до іменникових, прикметникових, дієслівних тощо твірних основ та диференціацію їх за загальними словотвірними значеннями. Частина з прізвищ могла постати в результаті суфіксального нарощення іменникової твірної основи зі значенням «особа – носій предметної ознаки». При віднесенні їх до лексико-семантичних чи морфологічних утворень важливо враховувати на якій стадії відбулася антропонімізація: на стадії похідної загальної назви чи індивідуального прізвиська. Способом лексико-семантичного переосмислення первісно зменшених апелятивних характеристик особи (інколи вже відбитих в назвах-прізвиськах, прізвищах) ймовірно утворилися регіональні прізвища: *Бісик*, *Головачик*, *Губарик*, *Зубчик*, *Карлик*, *Носик*, *Чубик* [8] (пор. (1630) *Нрыс Zubik* [18, с. 313], *Kubasik*, *Kubik*, *Zubik* [19]); від назв заняття або професії: (1603) *двор Єрег Цирулика*, *Юрей Целюрик* [4, с. 89, 103], *Вуйтик*, *Джурик*, *Косарик*, *Поник* [8], (1654) *Jacob Cyrulik*, (1654) *Stanisław Kacik*, (1601) *Andreas Kuchcik* – помічник кухаря, (1687) *Andrzej Tulik* від *tulać się* ‘безцільно ходити, блукати’ [18]; від неособових апелятивів і різних абстракцій за демінутивною ознакою: *Грозик*, *Громик*, *Гусик*, *Квасик*, *Коник*, *Корчик*, *Морозик*, *Щурик* [8] (пор. (1586) *Aleksiy Bolbik* від укр. *бульба*, (1564) *Vybik* від укр. *биба* ‘дитяча мамалига; хліб’, (1659) *Krajcik Wojciech* від *krajka* ‘довга вузька смужка з сукна’, (1652) *Theodorus Krupik*, (1586)

Jacob Łysik, (1626) *Stanisław Siennik* [18], *Borowik*, *Drewnik*, *Dubik*, *Chłopik*, *Kamienik*, *Konik*, *Lisik*, *Majdanik*, *Sokolik* [19]); від топонімів, географічних назв, етнонімів: (1603) *Матыс Гурник* [4, с. 97], *Жидик*, *Мазурик* [8]. У випадку творення прізвища від індивідуального прізвища спостерігається «значно відчутніший відтінок патронімності» [10, с. 316]. Наприклад, у прізвищі *Дубик* [8] словотворчий суфікс *-ик* реалізує демінутивну характерну ознаку «молодший – старший»: «Дубик – син, значить молодший» < «Дуб – батько, значить старший» і, в той же час, посесивно-патронімну залежність: «Дубик син Дуба». Подібні логічні пояснення характерні і для прізвища *Ткачик* [8], тут очевидно може бути істинною теза про однозначність та єдиність першого родового прізвища, з огляду на наявність в населеному пункті одного ткача (див. з цього приводу роздуми П. Чучки [10, с. 219–220]). Значну активність у процесі творення прізвищ від антропонімів проявляє двоморфемний суфікс *-чик*: (1570) *Лелец Горбачик*, (1576) *Каленик Золотарчикъ*, *Янъ Ковальчикъ*, *Кондрат Кушнерчикъ*, *Федор Слесарчикъ*, *Иван Теселчикъ* [4, с. 41, 51], *Братчик*, *Бурчик*, *Вовчик*, *Гайдучик*, *Дудчик*, *Жабчик*, *Командирчик* та ін. (пор. відіменні прізвища з *-чик*: *Антончик*, *Братчик* < слов'ян. *Братко*, *Вакульчик*, *Вовчик*, *Гаврильчик*, *Давидчик*, *Дарчик*, *Демчик*, *Лазорчик*, *Маринчик*, *Мартинчик*, *Павельчик*, *Степчик*, *Тихончик*, *Федчик*, *Устимчик*, *Хомчик*, *Юрчик*, *Якубчик*, *Янчик*) [8]. Не слід виключати можливість додавання одноморфемного суфікса *-ик* до демінутивних або андронімічних антропонімів, в основах яких є суфікси *-ч-а*, *-иха*, напр.: *Бурчик* < *Бурча* чи *Бурчиха*, *Вовчик* < *Вовча* чи *Вовчиха*.

Прикметникові твірні основи зі значенням «особа – носій певної атрибутивної ознаки» відбиті у регіональних прізвищах: (1576) *Андреи Сагайдачъникъ* [4, с. 49], (1913) *Рудикъ* *Мордко* *Іос.* [3, с. 850], *Бурик*, *Гарник*, *Голик*, *Голік*, *Грошовик*, *Довжик*, *Камінник*, *Круглик*, *Мокрик*, *Новик*, *Рижик*, *Рудик*, *Сірик* [8], у польських власних назвах: (1626) *Daniel Biedzik*, пор. *Bidiuk*, (1623) *Albertus Bogacik*, (1698) *Czernik* [18].

Твірними основами частини прізвищ є утворені за допомогою суфіксів *-ик*, *-ник* агентивні назви або агентиви, які позначають діячів за

ознакою «особа – виконавець певної дії або функції». Суфікс *-ник* (пол. *-nik*) змінює при цьому значення кореня, вказуючи на заняття або професію іменованої особи. Для прикладу, у прізвищі (1576) *Сушъко Бортник* [4, с. 62] корінь пов'язаний з апелятивом *борт* 'вулик в дереві' (6, с. 162), а суфікс *-ник* змінює його значення, вказуючи на особу, яка займається бджільництвом; у прізвищі (1576) *Иванъ Меденик* [4, с. 50] корінь *мед* пов'язаний з медом, суфікс *-ник* – вказує на особу, яка має зв'язок з медом. Серед історичних прізвищевих назв, засвідчених на території Рівненщини: (1576) *Грин Перевозник*, *Гаврило Резник*, *Каленик Седельникъ*, (1603) *Насник Померникъ*, *Аришко Скупник* [4, с. 51, 54, 95, 96], сучасних: *Бортник*, *Броварник*, *Дворник*, *Дудник*, *Калашник*, *Ключник*, *Колесник*, *Курятник*, *Медяник*, *Мельник*, *Олійник*, *Пасічник* [8]. На прикордонних землях Польщі засвідчені прізвища, які закінчуються на *-nik*: (1564) *Naumiecz Budnik*, (1623) *Krzysztoph Capnik*, (1649) *Jacobum Czapnik*, (1564) *Kalithnik Maczyei*, (1623) *Stanislaw Bianowski kramnik*, (1612) *Albertus Krupnik*, (1619) *Masko Oleynik*, (1625) *Matwiey Rudnik*, (1637) *Jusko Rzeznik*, (1619) *Siemko Winnik* [18], *Gajownik*, *Górnik*, *Gorzelnik*, *Jagielnik*, *Klucznik*, *Przewoźnik*, *Rzeźnik*, *Rolnik*, *Sadownik*, *Sitnik*, *Smolnik*, *Stadnik*, *Sukiennik*, *Żuławnik* [19], однак місцеві дослідники ці відапелятивні назви не відносять до похідних, вважаючи їх лексико-семантичними утвореннями від слів, які закінчуються на *-ik*.

Нечисленна група сучасних рівненських регіональних прізвищ закінчується на *-ік*: *Бабік*, *Байдік*, *Белік*, *Боровнік*, *Бублік*, *Ваннік*, *Вуйтік* та ін. [8]. Частина з них мають ідентичні відповідники серед польських власних особових назв: *Бабік* – *Babik*, *Баранік* – *Baranik*, *Бялік* – *Bielik*, *Голік* – *Holik*, *Лосік* – *Losik* тощо [8; 19]. Якщо розглядати антропонімний польський формант *-ік* як автентичний, питомо національний, то український варіант *-ік* суфікса *-ик* ймовірно виник в результаті міжмовної територіальної дифузії.

Асемантичність сучасних прізвищ, відсутність переконливих відомостей про мотиви іменування першоновісця, відносність і недовершеність людських ономастичних знань у діяхронічному і синхронічному розрізах не завжди дозволяють з достатньою долею ймовірності встановити їх витоки (як то: (1576) *Грицко Юхтеник* [4, с. 49], *Доник*,

Дончик [8]) або трактувати однозначно. Для прикладу, прізвищеву назву середньовіччя (1576) *Якубъ Кравѣчикъ*, *Миско Кравѣчикъ* [4, с. 51] можна виводити від зменшено-пестливого апелятива (можливо, на час антропонімізації вже прізвиська) *кравчик* < кравець, посесивного позначення *кравчик* зі значенням 'учень кравця; кравецький підмайстер' або взагалі від стороннього біологічного терміна *кравчик* 'жук родини пластинчатовусих; головач' [2, с. 581], сучасне польське прізвище *Drabik* < є результатом антропонімізації дериватива із суфіксом *-ik* особової назви *Drab* в патронімічній чи демінутивній функції або непохідного апелятива *Drabik* [19].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Український антропонімний формант *-ик* має давнє походження і морфологічний відповідник *-ik* в польській та в інших слов'янських мовах. Генеза його розвивається від *-ик* < **-ikъ* < **-iko* < **-ko*. У праслов'янський період наросток активно використовувався при творенні демінутивних і гіпокористичних позначень та субстантивованих прикметників, в історичний час – для творення похідних загальних назв осіб, деривації і поширення первинних непохідних основ, зменшувально-пестливих форм імен, індивідуальних прізвиськ, прізвищевих назв і прізвищ. В антропонімах простий афікс і його ускладнені варіанти виступають як поліфункціональні морфеми і реалізують демінутивну та патронімічну функції.

В еволюційному розвитку прізвищевих систем історичної Рівненщини та східних прикордонних територій Республіки Польщі суфікси *-ик* і відповідно *ik* проявляють достатньо високу продуктивність та різноаспектну лінгвістичну схожість і синхронність. Твірними основами прізвищ виступають особові імена та індивідуальні прізвиська, загальні іменники зі значенням «особа – носій предметної ознаки», прикметники на позначення «особи – носія певної атрибутивної ознаки», агентивні назви за ознакою «особа – виконавець певної дії або функції».

Дослідження засвідчило тематичну спрямованість творчих зусиль українських і польських вчених-ономастів, синхронізацію теоретичного і прикладного антропонімного матеріалу локально близьких територій України і Польщі, що в перспективі може послужити для вибудовування цілісної слов'янської системи антропонімічних знань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бевзенко С. П. *Історична морфологія української мови*. Ужгород : Закарпатське обласне видавництво, 1960. 419 с.
2. Великий тлумачний словник української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
3. Довнар-Запольский М. В. *Весь Юго-Западный край: справочная и адресная книга по Киевской, Волынской, Подольской губерниям*. Киев, 1913. 1177 с.
4. *Описи Острожчини другої половини XVI – першої половини XVII ст.* / Упор. В. Атаманенко ; ред. Л. Винар. Острог, 2004. 384 с.
5. Редько Ю. К. *Сучасні українські прізвища*. Київ : Наукова думка, 1966. 216 с.
6. *Словарь української мови* : збір. ред. журн. «Кіевская старина» : т. I-IV / упоряд., з дод. власн. матеріалу Борис Грінченко ; опрац. тексту Олександр Оксимець. Переопр. вид. 1907-1909 рр. Київ, 2010. 2971 с.
7. *Словник староукраїнської мови XIV-XV ст.* Т. 2. / Ред. Л. Л. Гумецька, І. М. Керницький. Київ : Наукова думка, 1978. 593 с.
8. Телефонний довідник України. За алфавітом. Рівне. (2025). *Проект SPRAVKA109.NET* © 2025. <https://spravka109.net/ua/ukraine> > Рівне.
9. Царук О. *Українська мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри*. Дніпропетровськ : Наука і освіта, 1998. 324 с.
10. Чучка П. П. *Антропонімія Закарпаття* : монографія. Ужгород, 2008. 672 с.
11. *Этимологический словарь славянских языков. Праславянский лексический фонд*. Вып 2. / Под ред. О. Н. Трубачева. Москва : Наука, 1975. 238 с.
12. *Archiwum ksiąg Łubartowiczów Sanguszków w Sławucie*. Т. 1. Львів, 1887. 231 с.
13. Brugmann K., Delbrück B. *Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen* (Vol. 2, Pt. 1). Strassburg : Karl J. Trübner. 687 s.
14. Kowalik-Kaleta Z., Dacewicz L., Beata Raszewska-Żurek B. *Słownik najstarszych nazwisk polskich pochodzenie językowe nazwisk omówionych w «Historii nazwisk polskich»*. (Т. I). Warszawa : Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, 2007. 191 s.
15. Marciniak-Firadza R. *Nazwy osobowych wykonawców czynności w gwarach małopolsko-mazowieckiego pogranicza językowego. Część 1: Studium słowotwórczo-leksykalne*. Łódź : Wydawnictwo uniwersytetu Łódzkiego, 2013. 302 s.
16. Meillet A. *Le slave commun*. Seconde édition revue et augmentée avec le concours de A. Vaillant, Paris : Champion, 1934. 538 p.

17. Mytnik I. *Imiennictwo ziemi chełmskiej w XVI-XVII wieku*. Warszawa-Lublin : Wydawnictwo KUL, 2019. 319 s.
18. Mytnik I. *Słownik historyczno-etymologiczny antroponimów ziemi chełmskiej (XVI-XVII wiek)*. Warszawa, 2017. 320 s.
19. Skowronek K., (red.). *Internetowy słownik nazwisk w Polsce*. <https://dariah.ijp.pan.pl/main/zosoby/internetowy-sownik-nazwisk-w-polsce>.
20. *Słownik prastłowiański*. T. I. / Red. F. Sławski. Wrocław : Ossolineum, 1974. 487 s.

REFERENCES

1. 1. Bevzenko S. P. *Historical morphology of the Ukrainian language* [Istorychna morfolohiia ukrainskoi movy]. Uzhhorod: Zakarpatske oblasne vydavnytstvo, 1960. [in Ukrainian]
2. 2. *Large explanatory dictionary of the Ukrainian language* [Velykyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy] / uklad. i holov. red. V. T. Busel. Kyiv, Irpin: VTF «Perun», 2005. [in Ukrainian]
3. 3. Dovnar-Zapolskii M. V. *The entire South-West region: reference and address book for the Kyiv, Volyn, Podolsk provinces* [Ves Yugo-Zapadnii kraj: spravochynaya i adresnaya kniga po Kievskoi, Volinskoi, Podolskoi guberniyam]. Kiev, 1913.
4. 4. *Descriptions of the Ostrozh region in the second half of the 16th – first half of the 17th century* [Opysy Ostrozhchyny druhoi polovyny XVI – pershoi polovyny XVII st.] / Upor. V. Atamanenko; red. L. Vynar. Ostroh, 2004. [in Ukrainian]
5. 5. Redko Yu. K. *Modern Ukrainian surnames* [Suchasni ukrainski pryzvyshcha]. Kyiv: Naukova dumka, 1966. [in Ukrainian]
6. 6. *Ukrainian language dictionary* [Slovar ukrainskoi movy]: zibr. red. zhurn. «Kievskaya starina» : t. I-IV / uporiad., z dod. vlasn. materialu Borys Hrinchenko; oprats. tekstu Oleksandr Oksymets. Pereoprats. vyd. 1907-1909 rr. Kyiv, 2010. [in Ukrainian]
7. 7. *Dictionary of the Old Ukrainian Language of the 14th–15th Centuries* [Slovyk staroukrainskoi movy XIV-XV st.] T. 2. / Red. L. L. Humetska, I. M. Kernytskyi. Kyiv: Naukova dumka, 1978. [in Ukrainian]
8. 8. Telephone directory of Ukraine. Alphabetically. Rivne [Telefonnyi dovidnyk Ukrainy. Za alfavitom. Rivne]. (2025). *Proiekt SPRAVKA109.NET* © 2025. URL: <https://spravka109.net/ua/ukraine> > Rivne. [in Ukrainian]
9. 9. Tsaruk O. *Ukrainian language among other Slavic languages: ethnological and grammatical parameters* [Ukrainska mova sered inshykh slovianskykh: etnolohichni ta hramatychni parametry]. Dnipropetrovsk: Nauka i osvita, 1998. [in Ukrainian]

-
10. 10. Chuchka P. P. *Anthroponymy of Transcarpathia* [Antroponimiia Zakarpattia: monohrafiia]. Uzhhorod, 2008. [in Ukrainian]
11. 11. *Etymological dictionary of Slavic languages. Proto-Slavic lexical fund* [Etimologicheskii slovar slavyanskikh yazikov. Praslavyanskii leksicheskii fond]. Vip 2. /Pod red. O. N. Trubacheva. Moskva: Nauka, 1975.
12. 12. *Archiwum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie*. T. 1. Lwów, 1887.
13. Brugmann K., Delbrück B. *Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen* (Vol. 2, Pt. 1). Strassburg: Karl J. Trübner. [in German]
14. Kowalik-Kaleta Z., Dacewicz L., Beata Raszewska-Żurek B. *Słownik najstarszych nazwisk polskich pochodzenie językowe nazwisk omówionych w «Historii nazwisk polskich»*. (T. I). Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, 2007. [in Polish]
15. Marciniak-Firadza R. *Nazwy osobowych wykonawców czynności w gwarach małopolsko-mazowieckiego pogranicza językowego. Część 1: Studium słowotwórczo-leksykalne*. Łódź: Wydawnictwo uniwersytetu Łódzkiego, 2013. [in Polish]
16. Meillet A. *Le slave commun*. Seconde édition revue et augmentée avec le concours de A. Vaillant, Paris: Champion, 1934. [in French]
17. Mytnik I. *Słownik historyczno-etymologiczny antroponimów ziemi chełmskiej (XVI-XVII wiek)*. Warszawa, 2017. [in Polish]
18. Mytnik I. *Imiennictwo ziemi chełmskiej w XVI-XVII wieku*. Warszawa-Lublin: Wydawnictwo KUL, 2019. [in Polish]
19. Skowronek K., (red.). *Internetowy słownik nazwisk w Polsce*. <https://dariah.ijp.pan.pl/main/zosoby/internetowy-sloownik-nazwisk-w-polsce>. [in Polish]
20. *Słownik prastłowiański*. T. I. / Red. F. Sławski. Wrocław: Ossolineum, 1974. [in Polish]